

συνέντευξη

Ο ΣΠΟΥΔΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΜΙΛΑ ΣΤΟΝ «Ν» ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ «ΗΛΙΟΣ ΜΕ ΞΙΦΟΛΟΓΧΕΣ»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ

«Η Θεσσαλονίκη του '31 ήταν ένα τρελοκομείο»

Συνέντευξη στον
Μιχάλη Παπαγεωργίου

Μπορείς να αγαπήσεις μια πόλη από τις λογοτεχνικές ιστορίες που διαδραματίζονται σε αυτή; Αν η απάντησή που δίνετε σας παίρνει λίγο χρόνο αποκρυστάλλωσης, να πω πως έχω αγαπήσει τη Θεσσαλονίκη μέσα από τα βιβλία του Γιώργου Σκαμπαρδώνη. Οι λιγούστες επισκέψεις μου στη πολυφερνή νύφη πασπαλιώθηκαν από αναθυμιάσεις αλκοόλ και άχνη μπουγάτσας. Ποτέ δεν έκανα σαν φλανέρ της δεκάρας, βόλτες και διαδρομές ανακάλυψης ιστορίας και κρυμμένων χαρών. Στα διηγήματά του ο συγγραφέας φτάνει μικρές ιστορίες χαρακτήρων που προσπερνάς στο διάβα σου αλλά με την «ιερή πύκνωση» της γραφής του αναδεικνύονται σαν άγγελι και διάβολο. Τα μυθιστορήματα του Σκαμπαρδώνη είναι άλλη υπόθεση. Μπαίνεις στη χρονοκάψουλα και αφήνεται στις οδηγίες του ικανότες μέσα σε σημαδιακές χρονικές περιόδους. Το πραγματικό και το φανταστικό κουνιούνται παρά σε θαλασσοδαρμένες βάρκες και εσύ στη προβλήτα βλέπεις, θαυμάζεις, ανησυχείς, ξεφουσκώνεις με ανακούφιση αλλά βρέχεσαι κιόλας. Στο νέο του μυθι-

στορήμα «Ηλιος με ξιφολογχές» που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Πατάκη» η Θεσσαλονίκη του 1931 είναι πεδίο ακήρυχτου πολέμου. Ο ταγματάρχης Γόρδιος Κλήμεντος, επικεφαλής της αντικατασκοπίας στη Θεσσαλονίκη, αναλαμβάνει να «ενοποιήσει τις πεποιθήσεις» στη γοπευτική πόλη που σπαράσσεται από συγκρούσεις: εθνικιστές εναντίον αριστερών και Εβραίων, βενιζελικοί κατά βασιλικών, τροτκιστές κατά κομμουνιστών, 140.000 πρόσφυγες, κομιτατζήδες, παρακρατικοί, πράκτορες ξένων δυνάμεων, απεργίες και δολοφονίες. Όλοι εναντίον όλων. Ο ταγματάρχης, που υποφέρει και από ένα ανεξέλεγκτο ερωτικό πάθος, προσπαθεί να κρατήσει τις αρχές του στον απειλητικό αγώνα του να ελέγξει τη δυναμική των γεγονότων, που ωστόσο καταλήγουν, τον Ιούνιο του '31, στην πρώτη μεγάλη επίθεση κατά των Ισραηλιτών στην Ευρώπη του 20ού αιώνα: στο πογκρόμ και στον εμπρησμό του εβραϊκού συνοικισμού Κάμπελ. Μίλησα με τον συγγραφέα για την οδυνηρή γοητεία της μπελ-επόκ, μοτοσυκλέτες και την ψυχραιμία που διαθέτει στη φαρέτρα της η νέα γενιά.

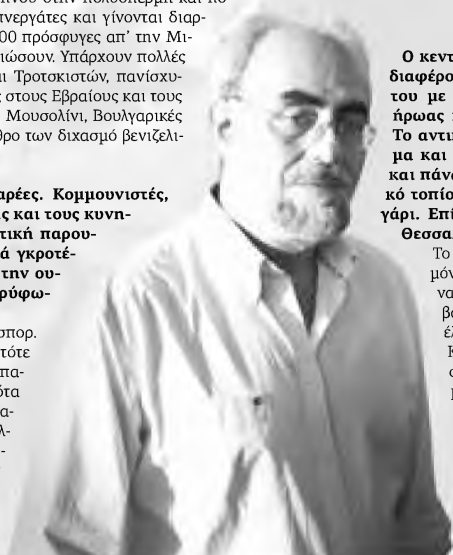
Ευτυχώς το εμφύλιο μένος είναι ελεγχόμενο και οι νέες γενιές είναι πιο ψυχραιμες και υγιείς από εμάς. Πιο συνετές.

Ένα βιβλίο στις παρυφές του αστυνομικού μυθιστορήματος με μια κατάληξη που αφήνει μια πικρή ιστορική επίγευση σαν ληγμένο σοκολατάκι μπίτερ. Τι είναι αυτό που σας ώθησε στο συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο; Τι είδους φόρμα σπερνάει στην Θεσσαλονίκη τότε;

Το πρώτο εξάμηνο του 1931 στην Θεσσαλονίκη είναι εκρηκτικό. Πέραν των άλλων σοβεί και το σημαντικό ζήτημα της επεξεργασίας-εξαγωγής καπνού στην πολύσπερμη και πολυεθνική πόλη όπου δουλεύουν πολλές χιλιάδες καπνεργάτες και γίνονται διαρκώς σκληρές συγκρούσεις. Επίσης έχουν έρθει 140.000 πρόσφυγες απ' την Μικρασία που δυσκολεύονται να ενταχθούν και να επιβιώσουν. Υπάρχουν πολλές αντιπαράθεσεις με νεκρούς μεταξύ κομμουνιστών και Τροτκιστών, πανίσχυρες εθνικιστικές οργανώσεις που επιτίθενται διαρκώς στους Εβραίους και τους αριστερούς, διείσδυση της Μόσχας, προπαγάνδα του Μουσολίνι, Βουλγαρικές βλέψεις - ένας χαμός. Και όλα αυτά με βασικό υπόβαθρο των διχασμό βενιζελικών-βασιλοφορώνων. Ένα τρελοκομείο.

Όλοι εναντίον όλων ακόμα και στις ίδιες παρέες. Κομμουνιστές, Εβραίοι, Βενιζελικοί κοιτούν από πίσω τους μπας και τους κυνηγά η σκιά τους. Ο χαφιεδισμός έχει μια ασφυκτική παρουσία στις σελίδες αλλά της δίνετε και μια πινελιά γκροτέσκα και χιουμοριστικά. Το φίδι που παλεύει με την ουρά του είναι ένα χρόνο χαρακτηριστικό ή το κορψώμα ήταν εκείνη η εποχή;

Το εμφύλιο μένος υπάρχει πάντα ως εθνικό μας σπορ. Αλλά το 1931, ειδικά στην Θεσσαλονίκη που είναι τότε μια κουρελού λάν, μειονοτήτων και προσφύγων, ο σπαρμαγμός κορυφώνεται. Τότε κυφορούνται και γεγονότα που δ' ακολουθήσουν: Μάης του '36, δικτατορία Μεταξά, εισβολή των Ιταλών, των Γερμανών και των Βουλγάρων, αφανισμός της Εβραϊκής κοινότητας, εμφύλιος πόλεμος. Αλλά το πρώτο μεγάλο πογκρόμ κατά των Εβραίων γίνεται τον Ιούνιο του 1931 στην Θεσσαλονίκη, με τον εμπρησμό της συνοικίας Κάμπελ απ' τους εθνικιστές.

Ο κεντρικός σας ήρωας Γόρδιος Κλήμεντος είναι μια ενδιαφέρουσα προσωπικότητα. Επαγγελματίας στη δουλειά του με ψυχραιμία ισορροπιστή αλλά σαν Ταραντινικός ήρωας παρασυρμένος σε φετίχ και ανομολόγητο πάθος. Το αντικείμενο του πάθους του η Ντανιέλ είναι ένα πνεύμα και μια παρουσία πολύ μπροστά από την εποχή της και πάνω στη Harley της σαν άγγελος περιπολεί το Δαντικό τοπίο. Μιλήστε μου λίγο για αυτό το μονοτελικό ζευγάρι. Επίσης, πόσες Χάρλεϊ κυκλοφορούσαν το 1931 στη Θεσσαλονίκη;

Το 1931 κυκλοφορούσαν στην πόλη 62 μοτοσυκλέτες αλλά μόνο μια Χάρλεϊ, αυτή της Ντανιέλ. Ήταν και η μόνη γυναίκα-κορίτσι που οδηγούσε τότε μηχανή κάτι που βέβαια αποτελούσε κάτι σαν σκάνδαλο. Σύν το ότι η Ντανιέλ ήταν γυμνίστρια απ' το 1926. Ο ταγματάρχης Γόρδιος Κλήμεντος, αναπτύσσει μια βαθιά πόνικη και απεγνωσμένη σχέση με αυτήν, η οποία είναι μια γυναίκα τολμηρή, μπροστά απ' την εποχή της και συναισθηματικός διαφεύγουσα. Το πάθος του Γόρδιου εξελίσσεται σε αυτο-τυραννία και σε φετιχισμό. Κι ενώ είναι εκπαιδευμένος στην αντικατασκοπεία και στην χειραγώγηση, νιώθει αδύναμος και βασανιστικά αμήχανος μέσα σε αυτόν τον ανεξέλεγκτο έρωτα, μπροστά σε αυτή την εθυραυτη γυναίκα που είναι σχεδόν κάτι σαν φαντασίωση, σαν ινδάλμα απ' το μέλλον.

CULTURE

29
ΝΕΟΛΟΓΟΣ

συνέντευξη

Γνωρίζουμε την ιστορία μας ως είναι ή όπως μας βολεύει; Μετά την έρευνα που κάνατε για το πογκρόμ του '31 επιβεβαιώθηκε η γνώση σας για τότε ή ανακαλύψατε κάτι νέο;

Καταρχήν ο σχεδόν ακήρυχτος εμφύλιος που συμβαίνει το '31 στην πόλη είναι ευρέως μάλλον άγνωστος. Τα γεγονότα είναι φοβερά και μοιραία. Σημαδεύουν την πόλη. Προαναγγέλλουν τα χειρότερα. Ψάχνοντας και μελετώντας συνειδητοποιείσα πως τα πράγματα ήταν πολύ χειρότερα αλλά και πιο γοητευτικά απ' όσο αρχικώς γνώριζα. Και συμβαίνουν σε μια μαγική Θεσσαλονίκη του μεσοπολέμου, γεμάτη αντιθέσεις πλούτου και φτώχειας, παλιάς αριστοκρατίας και προσφύγων, με έξοχα κέντρα διασκέδασης, με είκοσι εφημερίδες και είκοσι θέατρα. Είναι μέρες και εποχές της μπλε εποχής, ο κόσμος ελπίζει, υπάρχει ενθουσιασμός, υψηλή αρχιτεκτονική, μοντέρνα μουσική, τολμηρή μόδα, αρ νουβό, τραμ, Κοκό Σανέλ και καπέλα μπορσαλίνο. Ένα τρελό αμάλγαμα μαγανείας και οδύνης.

Περιδιαβαίνετε σαν σκαπανέας και ορισμένες φορές σα ναρκαλιευτής τον 20ο αιώνα για τις χρονικές ψφίδες και τις ιστορίες της πόλης σας. Έχετε κλείσει συγγραφικούς λογαριασμούς με το παρελθόν;

Σχεδόν ναι. Βέβαια η θεματική αναφορά στο παρελθόν εμπεριέχει νεότερες, προσωπικές, ή κοινωνικές εμπειρίες και σκέψεις που προβάλλονται μεταλλαγμένες, σαρκώνονται σε άλλα πρόσωπα ή προσωπεία, σε ήρωες επινοημένους, ή μισο-πραγματικούς, που έχουν την δική τους δυναμική μέσα στην εμπλοκή της αφήγησης και μέσα στις συμβάσεις χωρίς όρια της λογοτεχνίας. Κάθε μυθιστόρημα, σε όποια εποχή και αν αναφέρεται, κατά βάθος ιδρύει έναν δικό του κόσμο, που υπάρχει εν εαυτώ, ως αισθητική αξίωση. Τα γεγονότα υπήρξαν, με κάποιο τρόπο, αλλά είναι πάντα αφορμή για την δημιουργία ενός μεταπλασμένου αφηγηματικού μικροσύμπαντος που έχει τη δική του, ζωτική αυτάρκεια.

Βαδίζοντας ολοταχώς για εκλογές μέσα σε ένα θολό τοπίο σαν να σου μπαίνει λίγη άμμος στα ματιά και επειδή περί πολλών τυρβάζετε, υπάρχει και με τη δημοσιογραφική σας ιδιότητα πιο βαρετή λέξη από το «διακούβευμα»; Τι βλέπετε να μας ημερώνει;

Σε μεγάλο βαθμό μάλλον θα δούμε παραλλαγές του παρελθόντος. Ελπίζω να πάμε καλύτερα, παρά τα κλισέ του πολιτικού αγώνα, τις ιδέες-τουρισά, τα στερεότυπα και τις γνωστές τελετουργίες. Είναι πάλι φανερό πως υπάρχει ένας κόσμος που θέλει να τραβήξει μπροστά και άλλοι που μας σέρνουν πάντα προς τα πίσω. Ευτυχώς το εμφύλιο μένος είναι ελεγχόμενο και οι νέες γενιές είναι πιο ψύχραιμες και υγιείς από εμάς. Πιο συνετές. Θέλουν να ζήσουν και να δημιουργήσουν ήρεμα και δυναμικά, σαν φυσιολογικοί άνθρωποι. Εμείς δεν υπήρξαμε φυσιολογικοί, αλλά στρεβλωμένοι και γεμάτοι μύθους, παρεξηγήσεις και χειρόφρενα. Ακόμα μας ταλαιπωρεί το ίδιο μας το μυαλό, ενώ οι συνθήκες έχουν αλλάξει και αλλάζουν ιλιγγιωδώς. Νομίζω, όμως, πως αναπόφευκτα θα έρθουν καλύτερες μέρες. ☺

Σκαμπαρδώνεται έργα και ημέρες

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης έχει γράψει δώδεκα συλλογές διηγημάτων και επτά μυθιστορήματα. Το βιβλίο του Η Στενωπός των Υφασμάτων τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος το 1993 και το Επί ψύλλου κρεμάμενος με το βραβείο του περιοδικού Διαβάζω το 2004. Τα μυθιστορήματά του Γερνάω επιτυχώς και Ουζερί Τοιτσάνης (νέα έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, 2013) ανέβηκαν θεατροποιημένα στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος σε σκηνοθεσία Σωτήρη Χατζάκη, όπως και το Με τα παιδιά της πιάτσας (ένα παιχνίδι με τον Νίκο Τοιφόρο), σε σκηνοθεσία Κωνσταντίνου Αρβανιτάκη. Έγραψε το σενάριο της ταινίας του Παντελή Βούλγαρη «Όλα είναι δρόμος»,

σε συνεργασία με τον σκηνοθέτη, και τα κείμενα της μουσικοθεατρικής παράστασης «Σαν τραγουδι μαγεμένο», που ανέβηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών σε σκηνοθεσία Σωτήρη Χατζάκη. Διετέλεσε πρόεδρος του Δ.Σ. Της ΕΡΤ-3, διηύθυνε την εφημερίδα Θεσσαλονίκη και τα περιοδικά Θ-97 (τιμήθηκε με το βραβείο «Πεκτοσί»), Τάμαριξ, Χίλια Δέντρα, Πανσέληνος (έλαβε το ευρωπαϊκό βραβείο «European Newspaper Design Awards 2000») και Επιλογές της Κυριακάτικης Μακεδονίας. Συνεργάστηκε επί δύο χρόνια με την Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία. Το 2010 τιμήθηκε με το βραβείο του Ιδρύματος Μπόστον. Το 2012 έλαβε το βραβείο διηγήματος του Ιδρύματος Πέτρου Χάρη

της Ακαδημίας Αθηνών για το βιβλίο του Περιπολών περί πολλών τυρβάζω (Εκδόσεις Πατάκη). Το 2014 κυκλοφόρησε η συλλογή διηγημάτων του Νοέμβριος (Εκδόσεις Πατάκη). Το Ουζερί Τοιτσάνης έγινε ταινία το 2015 από τον Μανούσο Μανουσάκη. Από τις Εκδόσεις Πατάκη κυκλοφορούν επίσης τα βιβλία του Υπουργός Νύχτας (2016), Τα δεδουλευμένα (συγκεντρωτικός τόμος διηγημάτων, 2016), Ντεπό (2017), συλλογή διηγημάτων για την οποία του απονεμήθηκε το βραβείο του περιοδικού Ο Αναγνώστης, Λεωφορείο, 19 στάσεις (2018), Casa Μπιάφρα (2019), Προσοχή: εποχιακή διέλευση βατράχων (2021) και Ήλιος με ξιφολόγχες (2023).